

ОТНОВО КЪМ РОМАНТИКАТА НА ПРИКЛЮЧЕНИЕТО!

1.

През последните години понятието „приключенски филм” взе особено често да се появява и в рекламите, и в рецензиите. Под приключенски започнахме да разбираме и детективските, и разузнаваческите, и историко-революционните филми... И като че ли забравихме творбите, които представиха приключенския жанр в неговия „чист” вид, ако може така да се каже. Имам пред вид онези филми, които ни отвеждаха в непознати страни, които ни запознаваха със смели и душевно чисти хора, с дръзки пътешественици. Тук бих споменал редица произведения по литературните източници на такива класици в жанра като Даниел Дефо, Майн Рид, Фенимор Купър, Ръдиърд Киплинг, Жул Верн, Робърт Луис Стивънсън, Марк Твен, Александър Дюма-баща, Джек Лондон... Ще спомена обаче само филми, достигнали до българската публика.

Зрителите от моето поколение завинаги свързаха своето юношество с такива съветски филми, като „Децата на капитан Грант”, „Тайнственият остров” и „Капитан Дик Сенд” (по Жул Верн), „Островът на съкровищата” (по Робърт Луис Стивънсън), „Белият зъб” (по Джек Лондон)... В нашето съзнание и досега не увяхва образът на Жак Паганел, пресъздаден от именития съветски артист Николай Черкасов, и досега не забравяме неговата весела песенчица:

„Капитан, капитан, улыбнитесь, ведь улыбка зто флаг корабля, капитан, капитан, подтянитесь, только смелым покоряются моря!”

Широка известност сред зрителите получиха такива екранизации на приключенски романи като „Осемдесет дни около света” (американски по Жул Верн), „Тримата мускетари” и „Граф Монте Кристо” (френски по Александър Дюма-баща), „Голямата змия” (по Фенимор Купър и въобще поредицата „индиански” филми на ГДР), „Заветът на инката” (по Карл Май, съвместна продукция на ГФР, България и други страни)... Една най-обикновена справка ще покаже, че тези филми имат милиони зрители и тяхното програмиране и сега би осигурило пълен салон. Това показва, че зрителите — особено юношите и младежта — с голямо желание срещат на екрана познати и любими герои, непознати и екзотични страни. В случая ние сме наясно (а и критиката своевременно по достойнство ги оцени), че между тези заглавия за съжаление няма шедьоври, че въпреки добрия професионализъм създателите на някои от споменатите филми не отиват по-далеч от „средното равнище”, че понякога остават в плен на зрелището.

През изтеклата година внимателният читател е забелязал, че по филмовите списания се появила редица информации и репортажи за реализирането на няколко „чисто” приключенски творби. В Съветския съюз бе направена нова цветна екранизация на безсмъртното произведение на Даниел Дефо „Робинзон Крузо”, а режисьорът Георгий Данелия снима „Хъкълбери Фин” по Марк Твен. Отново се екранизира и „Островът на съкровищата” по Робърт Луис Стивънсън. В нова испанско-френска продукция ще видим „Тайнственият остров” по Жул Верн. В нов „индиански” филм „Текмусе” се снима Гойко Митич. В американските прерии ще ни пренесе съветската екранизация на романа на Майн Рид „Конникът без глава”... Биха могли да се посочат и други заглавия...

Приключенският жанр привлича читателя и зрителя с динамичното развитие на сюжета, със своята увлекателност, със своите герои — физически и духовно силни,

достойни за подражание Героите на приключенските произведения много често попадат в неимоверно трудни положения — в непозната обстановка, в борба със силен и опасен враг — и излизайки победители, очертават своите характери. Те излизат победители благодарение на своите благородни човешки качества, на своята ловкост и пъргавина, на своите познания и логически способности, на своето духовно превъзходство над враговете. Редица от героите, създадени от класиците в жанра, носят духа, веянията на своята епоха. Те са романтични носители на храбростта и доблестта (Александър Дюма), борци против расовата ненавист и насилието (Майн Рид, Фенимор Купър), борци против колониалния гнет и символ на светлите пориви на човечеството (Жул Верн), благородни хора до последния си дъх в суровите условия на Севера (Джек Лондон)...

Приключенският жанр в „Кратка българска енциклопедия“ се определя като „епически жанр, който се характеризира с описание на необикновени събития в живота на смели, находчиви хора“. Негов вид е и литературата, „свързана с пътешествия в екзотични страни“. „Реалистичната приключенска литература развива въображението, възпитава в дух на смелост, прямота, находчивост...“ — качества без съмнение особено ценни за юношите, за младежта, за подрастващото поколение въобще. Това е оценено още преди век от нашите възрожденци и революционери. Вероятно затова в своя в. „Знаме“ (брой 9 от 16 февруари 1875 г.) Христо Ботев например препоръчва първата преведена от С. С. Бобчев на български език книга на Майн Рид „Ловци на растения“. През 1880 г. в Пловдив излиза първата творба на Жул Верн на български „Пътуване около света в осемдесет дни“, а през 1884 г. в Търново е отпечатан друг роман на Майн Рид на български „Квартеронката“. Значително по-късно Максим Горки пише до ученика Е. Тимошенко: „Добре ще бъде вие да четете книгите на Майн Рид, Купър, Дикенс, Гогол. Хубави книги са написали те!“ Създателят на „Тримата мускетари“ и „Граф Монте Кристо“ Александър Дюма-баща е бил любим писател на Карл Маркс, на Менделеев и Дикенс. Хайне е черпил оптимизъм от неговите романи. Книгите на Дюма са „най-доброто лекарство против физическата и умствената умора“ — пише Жорж Санд. И даже Юго, въпреки че години наред е бил в конфликт с Дюма, пише в края на своя живот, че го обича с всеки изминат ден все повече... А мнозина прочути учени, пътешественици, писатели, космонавти — К. Е. Циолковски, академик В. А. Обручев, Фритьоф Нансен, Свен Хедин, Морис Торез, Иван Ефремов, Юрий Гагарин — заявяват, че са черпили вдъхновение и пример от героите на поредицата романи „Необикновени пътешествия“ на Жул Верн... Известно е, че Ленин е ценял творчеството на Джек Лондон и особено е обичал, разказа му „Жажда за живот“...

Трудно обяснимо ли е след всичко това защо още в първите години на раждането на кинематографа Жорж Мелиес се обръща към романите на Жул Верн, че „Тримата мускетари“ и „Граф Монте Кристо“ имат по няколко екранизации, че в наше време кинотворците отново се обръщат към Даниел Дефо, към Майн Рид, Робърт Луис Стивънсън, Фенимор Купър и Карл Май?

3.

В тоя търсен и желан жанр нашата кинематография няма още произведение, което да е поставило началото. Нашето участие като съпродуценти или с артисти и натура в „Заветът на инката“ и „Оцеола“ беше частично, само едно „разузнаване“ в тази област. Поради жанровата си неопределеност и поради слабостите, изтъкнати вече от критиката, „Вятърът на пътешествията“ на режисьорката Лада Бояджиева не можа да се нареди в челото на една евентуална българска приключенска поредица.

В плановете на трите творчески колектива засега. фигурира само един сценарий с подобна тематика „Дунавският лодкар” по Жул Верн; действието му се развива а навечерието на Априлското въстание и главен негов герой е българинът Стефан Владков; прави се необходимото за една съвместна продукция на трети творчески колектив с киевската кино студия „Довженко”. Не се предвижда обаче екранизация на някоя от все още малкото български приключенски книги. Ето защо тук бих искал да насоча вниманието на нашите кинотворци към няколко приключенски романа, добили вече признание от читателите и критиката, претърпели по няколко издания у нас и в чужбина.

Това са „Остров Тамбукту” на Марко Марчевски, „По следите на заточеника” на Григор Угаров, „Драконът от Луалаба” и „Опалите на Нефертити” на Петър Бобев. Спирам се по-подробно на тях, защото имат един общ белег — главни герои в тях са българи, които преживяват интересни перипетии на чужда земя, имат увлекателно действие и богат познавателен характер.

Известно е, че „Остров Тамбукту” на Марко Марчевски бе първият сериозен успех на нашата приключенска литература. Преди повече от шестнадесет години във в. „Народна младеж” приветствувах появяването на този роман и изтъкнах неговите качества. Всяко ново издание се изчерпваше за броени дни. Повествованието всъщност е разказ на главния герой, разказ за приключенията му след бягството от родината след навлизането на хитлеристите в България. При едно пътуване за Кокосовите острови като надзирател и лекар в плантацията на англичанина мистер Смит ураган разбива яхтата на плантатора. Спасяват се само трима — българинът, капитанът на яхтата Стерн и мистер Смит. Така започват перипетиите им на остров Тамбукту. Тук нямам намерение да правя анализ на романа — това вече е сторено в редица рецензии. Искам само да подчертая, че бъдещият сценарист и режисьор при едно творческо отношение към първоизточника биха могли да разкрият в лицето на тримата бели корабокрушеници представителите на различните обществени групировки в онези години, а в лицето на коренното население — моралната чистота, чувството към задружен труд и свободолюбивия дух на непознаващите колониалното робство народи.

Действието на обемистия роман на Григор Угаров „По следите на заточеника” се развива пет години след освобождението на България от османско иго. В Цариград пристига младият географ Павел Балванов уж с научна задача. Неговото истинско намерение обаче е да се добере до някакви сведения за баща си — Дончо Балвана, участник в Априлското въстание, заловен и заточен а Диарбекир, а оттам изчезнал безследно. Така се преплитат съдбите на българина Балванов, португалеца Гонсалви и негърчето Домбо, така започва смелото пътешествие из Африка по следите на заточеника. Разкриват се не само прекрасните черти на свободолюбивите герои, но и на туземното население, на тяхната съпротива против колонизаторите. Освен това книгата предлага богат познавателен материал — не случайно втората част има научен консултант. Убеден съм, че „По следите на заточеника” ще предложи на бъдещия сценарист и режисьор възможността да бъдат и интересни, и актуални.

В Африка се развива действието и на друг приключенски роман „Драконът от Луалаба” от Петър Бобев. Няколко чужденци се стремят да открият Огнената пещера сред непроходимите джунгли край река Луалаба. Преданията разказват, че тя е пълна със самородно злато. Между перипетиите на престъпника Зигфрид и храбрия ловец, на живи зверове Анри се преплитат и съдбите на изследователите на конгоанските джунгли — българина естественик Христо Наумов и неговата дъщеря Люба. Действието се развива в наши дни и редица съвременни проблеми не са убягнали от вниманието на писателя. Сам биолог, Петър Бобев не пропуска случая да запознае

читателя с флората и фауната на тази интересна страна. Това биха могли да имат пред вид и евентуалните филмови реализатори на романа.

Много интересни възможности предлага и един от най-новите романи на Петър Бобев „Опалите на Нефертити“. В него е развита фантастичната хипотеза, че група египтяни начело, с легендарната Нефертити са преплували с древни кораби до Австралия, но в него преобладава приключенският елемент и затова смятам, че и той би могъл да послужи за основа на филм от жанра, за който говорим тук. И в този роман в борбата между банда алчни авантюристи и самозвания чернокож фараон неволно се намесват двама българи — фитопатоложката Мария Димова и нейният брат Крум Димов. Филм по тази книга би имал актуално политическо звучене.

Нашето кино би могло да използва и други произведения на Петър Бобев, работещ особено активно в областта на приключенския и фантастичния жанр. Нашето кино би могло да се заинтересува и от книгите на Любен Христофоров „Скритата река“, „Съкровището в Дяволската планина“, „Джунглата Петен“, „Амазонията“ и особено от романизирания му пътепис „Вампирът от остров Фернандо Нороня“, където герои неизменно са двама българи.

4.

Спрях се по-подробно на тези творби по изтъкнатите вече съображения. Биха могли да се посочат обаче и други заглавия на „чисто“ приключенски (или, ако щете, на приключенско-пътешественически) романи, в които главните герои не са българи. Това не пречи при евентуални наши или съвместни продукции от тях да се получат не по-малко интересни филми. Бих споменал например „Белият папуас“ от Георги Кочемидов (разказващ за младежките години на великия руски пътешественик Миклухо-Маклай и неговото посещение на Нова Гвинея), „Мозива Туня“ от Андрей Пиперов (изградена върху документални данни за живота и пътешествията на шотландеца Давид Ливингстон), „Рудниците на цар Соломон“ от Х. Райдър Хагард (отдавна влязла в класиката на приключенската литература), „Рио де ла Плата“ от Карл Май, „Арканзаски трапери“ от Гюстав Емар...

— — — — —

След всичко казано дотук, смятам, че не би следвало да се оспорва необходимостта на приключенския жанр в киното, неговата огромна възпитателна роля след многомилionenната младежка публика. Връщането напоследък на световното кино към екранизацията на класическите в тази област литературни образци би следвало да направи впечатление и на нашите кинодейци. Българските зрители — и млади, и възрастни — ще посрещнат с интерес и благодарност всеки такъв филм.

Цялата работа е да се започне.

Кой ще направи това — смело и с любов?

Чавдар Гешев

[Назад към основната страница](#)